

ДРАМАТИЧНА ДОМІНАНТА АВТОРСЬКОГО МИСЛЕННЯ В СУЧАСНІЙ ТЕАТРАЛЬНІЙ ПУБЛІЦИСТИЦІ УКРАЇНИ

Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія.

Випуск 2 (42).

УДК 070:316.77 (477)

DOI: 10.24144/2663-6840/2019.2(42).176–180.

Галацька В. Драматична домінанта авторського мислення в сучасній театральній публіцистиці України; кількість бібліографічних джерел – 15; мова українська.

Анотація. У статті зроблена спроба проаналізувати специфіку авторського мислення в сучасній театральній публіцистиці України крізь призму естетичної категорії «драматичне». Вона органічно відтворює на вербально-аналітичному рівні «запропоновані обставини» в адекватних сценічній дії жанрах рецензії, інтерв'ю, огляду.

Метою статті є виявлення драматичної природи авторського мислення в театральній комунікації. У висновках підкреслюється, що аналітично-художнє структурування дійсності в жанрових модифікаціях рецензії, огляду, інтерв'ю виявляє потужний духовний потенціал сучасного театру.

Ключові слова: драматичне, естетична категорія, театральна публіцистика, сценічна дія, метафоризація буття.

Постановка проблеми. Театральне мистецтво в усі часи втілювало духовну перспективу розвитку людства, спонукало глядачів до творчого діалогу. Таким чином реалізується його потужна комунікативна функція, яка перебуває у творчому ланцюзі: комунікант – комунікат. Мистецтво Мельпомени демонструє також свою ціннісно-орієнтаційну функцію, яка виявляється в презентації людського буття через естетичні категорії трагічного-комічного-драматичного. Остання виступає основоположною для втілення сутності цього мистецтва, оскільки грецьке слово «драма» позначається лексемою «дія», органічною для самого поняття театру як видовища.

На початку ХХІ століття сучасний театр України набуває виразних синергетичних властивостей, які, як уважає Н.Корнієнко, втілюються в координатах нелінійності, несистемності, нестабільності [Корнієнко 2008, с. 78]. Сучасне буття українського театру, спроектоване на журналістську, аналітично-об'єктивну інтерпретацію, виразно демонструє поліаспектність підходу до розуміння сценічного коду цього виду мистецтва, який, як зауважує К. Станіславський, засвідчує «запропоновані обставини» [Станіславський 1989, с. 113]. Прокоментувати їх в емоційно-образній манері, засвідчити рівень свого авторського мислення в адекватних сценічному мистецтву жанрах рецензії, інтерв'ю, огляду сьогодні є досить важливим завданням публіцистики з огляду на формування естетичних ідеалів сучасного глядача, реципієнта театального мистецтва, націєтворчих орієнтирів, художнього смаку.

Аналіз досліджень. Сучасне театрознавство підкреслює медійний статус театального мистецтва, трактуючи його як «мистецька медія» [Бальме 2008, с. 77]. Цю думку К. Бальме підтримують

численні дослідники. Так, білоруський професор Т. Орлова, ототожнюючи поняття «театральна журналістика» та «театральна критика», виділяє естетичну спрямованість останньої [Орлова 2002, с. 45].

Важлива роль культурологічної проблематики в сучасних ЗМІ України, до якої належить і театральна. Відома дослідниця Л.Мар'їна наголошує на формуванні журналістикою особливого соціокультурного середовища, духовного спілкування, організації художньо-творчої діяльності [Мар'їна, 2013, с. 80].

Сьогодення, позначене глобалізаційними викликами, у театральній практиці відомих режисерів та акторів визначається пошуком смислу життя, внутрішньої людської гармонії, доброчинності. Журналістська інтерпретація феномену театру повинна базуватися на знанні його природи, структури драматичного дійства, яке формує у глядача духовні орієнтири. Цілком науково виправданим уявляється аналіз публіцистичної інтерпретації театального тексту в категоріях естетики, які застосовуються як «специфічний апарат аналізу естетичного багатства дійсності і мистецтва» [Левчук, Оніщенко 2000, с. 100]. Визначене в категоріальному апараті філо-софії ще

у Давній Греції, це поняття ґрунтовно досліджувалось у праці Гегеля «Естетика», у якій мистецтво театру проаналізоване з точки зору драматичної дії та жанрології. У вітчизняному науковому просторі категорії естетики, зокрема драматичне, розглядалось у працях В. Буряка [Буряк 2003, с. 123] та А. Козлова [Козлов 1991, с. 40–104]. Професором К. Фроловою була запропонована теорія та методика застосування естетичних категорій у літературознавчому та мистецтвознавчому аналізі, а категорія «драматичне» була виділена окремо як категорія-результат динамічного співвідношення

ідеалу та дійсності [Фролова 1985, с. 117]. Ці дефініції, на нашу думку, доречно застосувати для аналізу медіатекстів театральної тематики, тому що вони презентують театральний світ в емоційно-дієвих характеристиках, які реалізуються вербально.

Така міждисциплінарна складова філософії культури, театрознавства, теорії журналістики, як театральна публіцистика, є важливим медіасуб'єктом, у якому реалізується культурно-естетична практика постмодерну [Галацька 2014, с. 46]. Цей недостатньо досліджений вид художньої комунікації варто характеризувати у взаємодії синхронно-діахронного, системного, описового методів аналізу медіа текстів, засад конвент-аналізу.

Актуальність запропонованої теми зумовлює також фактор реалізації ціннісно-орієнтаційної та комунікативної функцій культури, яку презентує сучасна театральна публіцистика України. Вона здійснюється лише у вимірах емоційно-оцінного ракурсу за допомогою естетичних категорій і представлена на сторінках нечисленних спеціалізованих друкованих видань: часописів «Український театр», «Кіно-театр», «Просценіум», аналітичного щотижневого видання «Дзеркало тижня».

Метою запропонованої статті є спроба проаналізувати сучасну театральну публіцистику України останніх років в аспекті естетичної категорії «драматичне» з огляду на її важливу змістоутворювальну суть.

Заявлена мета вимагає реалізації таких завдань:

- 1) з'ясувати важливість розгляду театральної публіцистики в естетичному аспекті;
- 2) проаналізувати сучасну театральну публіцистику в аспекті естетичної категорії «драматичне»;
- 3) визначити драматичні принципи авторського мислення в сучасних медіатекстах театральної тематики, їх роль у формуванні театральної картини буття.

Виклад основного матеріалу. Театр як вид мистецтва органічно презентує естетичну категорію «драматичне», яка, як уважає професор К. Фролова, схематично уявляється конструкцією «хоч-але» [Фролова 1985, с. 86]. Ця категорія втілює дію основного закону філософії – боротьби та єдності протилежностей. На рівні медіатекстів сучасної театральної тематики вона характеризується динамічним напруженням авторської думки, зіставленням різних точок зору, ескалації категорії конфліктності в обранні проблемної теми журналістського виступу. Слід зазначити, що провідні українські критики та журналісти вдаються до панорамного окреслення театральних подій України: від масштабних театральних фестивалів до невдалих прем'єр регіональних театрів, лейтмотивних інтерв'ю чи інтерв'ю-діалогів з провідними діячами театального мистецтва.

Театр як найбільш мобільна, концентрована у змісті й часі «мистецька медія» [Бальме 2008, с. 77] різнопланово представлений у рубриках «На сцені», «Обличчя» всеукраїнського часопису «Кіно-театр». Полемічність як стильова манера і відповідно еквівалент втілення драматичного притаманна цьогогорічному лауреату премії Національної спілки

театральних діячів України в галузі театральної критики Олександр Сакві. Його знакові для авторської манери рецензії, замальовки останніх років засвідчують досконалість думки, артикульованої оригінально-авторськими заголовками з драматичним змістом («Сповідь на трьох», «Наш Хостікоєв»). Використання прийому ампліфікації автором увиразнює його критичний роздум про прем'єру моновистави за участю народної артистки України Г. Стефанової. Драматичну структуру аналітичного мислення передає також архітектоніка рецензії-роздуму «Сповідь на трьох», яка складається з 4 новел-роздумів: «Непробивний Юкі», «Дух і глина», «П'єта», «Про що твоє життя, людино?»

Розмірений драматичний темпоритм (термін К. Станіславського) кожного речення спонукає читача до несуетних висновків про сутність людського життя й місце в ньому театру: «І людина тут – актор, яким рухає Директор Театру Життя. Та цей актор – не раб, не маріонетка Промислу, він – особистість...» [Саква 2019, с. 5]. Філософсько-авторські узагальнення, які відзначаються високим рівнем метафоричності, робить критик у портреті «Наш Хостікоєв». Подаючи різноаспектні грані життя актора Анатолія Хостікоєва як митця, людини, невдалого політика, О.Саква витворює концептуально місткий образ ідеального актора: «Людина є Всесвіт – всією своєю творчістю стверджує Анатолій Хостікоєв, і на інших умовах перебувати в театрі він, бачить небо, не схильний» [Саква 2019, с. 33].

Автори переосмислюють сценічне буття України в драматичних формах, органічно представляючи природу цього виду мистецтва як дії. Структура драматичного найбільше адекватна мистецькому баченню дійсності й уявляється як боротьба обставин, характерів, різноманітних життєвих ситуацій, яка рухає сценічну дію, формує мистецький зміст життя. Драматичний вектор авторського мислення журналісти та театральні критики презентують у жанрах, класичних для театральної критики: рецензіях, замальовках про акторів, численних інтерв'ю. Драматична концепція дійсності, яку викладають автори, притаманна для театального погляду на світ. Сценічна умовність як основний концепт театральної системи К.Станіславського виступає змістоутворювальною дефініцією естетичної категорії «драматичне». У досконалих з професійної точки зору матеріалах на театральну тематику всеукраїнський часопис «Дзеркало тижня» презентує концептуальну картину театального буття України щотижня. У постійній суботній театральній рубриці заслужений журналіст України О. Вергеліс у жанрах рецензії, огляду, інтерв'ю представляє проблемні аспекти театального буття України. Визначною рисою його стильової манери виступає самоіронія, прийом антитези, оксиморонна структура авторської фрази. Найвідоміші прем'єри чи істотні проблеми сценічного життя, акторські злети та режисерські пошуки змістовно наповнюють естетичну сутність драматичного мислення О. Вергеліса. Метафорично місткі, іронічно забарвлені назви матеріалів («Ми, що нижче підписалися», «СЛТР», «Чи губите ви театр?» та ін.) засвідчують оригіналь-

ність авторського мислення, експресивність викладу думки. Публіцист майстерно інтерпретує факти проблемного існування театрального мистецтва держави, застосовуючи багатий арсенал інтертекстуальних прикладів. Багатогранна в діалектичних переходах драматична картина театального буття О. Вергеліса втілюється в адекватних засобах поетичного синтаксису, у чеканному емоційному темпоритмі авторської фрази: «Цей згасаючий театральний сезон залишається в пам'яті театральних людей як безпощадний та неморальний» [Вергеліс 2016, с. 16].

Окреслення проблем театальної дійсності в манері діалектичної презентації буття простежується в жанрі інтерв'ю-діалогу, який передбачає професійний енергетично-смісловий зв'язок між комунікантами: інтерв'юером та героєм інтерв'ю. Цей жанр поширений у спеціалізованому часописі «Просценіум» (м. Львів). Полеміка зі співрозмовником, розлогий авторський коментар, широкий театрознавчий кругозір притаманний жіночому авторському колективу, який реалізує драматичну насиченість діалогу, здійснюючи декодування поняття «наскрізна дія» К. Станіславського. Це засвідчує, наприклад, інтерв'ю театрознавця М. Оверчук з художнім керівником Львівського академічного театру ім. М. Заньковецької Ф. Стригуном: «Тобто творчі відрядження, огляди, конкурси, конференції, фахові рецензування, підтримка ініціатив – усе це можна вважати прекрасним минулим?» [Оверчук 2009, с. 13]. Прийом градації, полемічність, підкреслена драматизованість подачі матеріалу автором М. Оверчук підкреслює адекватність втілення у вербальній манері концепту театальної системи К. Станіславського «темпоритм», уважаючи його основоположним для сценічної дії.

Підкреслено драматизована манера подачі факту театального буття концептуально виявляється в такому рідкісному в сучасній театральній пресі України різновиді, як інтерв'ю-монолог. На сторінках часопису «Кіно-театр» воно презентується в рубриках «Обличчя», «Ювілеї». Героїні подібних інтерв'ю виявляють авторську свідомість у панорамно окреслених поняттях добра і зла, професіоналізму, у культурних характеристиках епохи. Драматургічний стрижень матеріалів цього жанру підтримується вербальним оформленням «потoku свідомості» творчої особистості. Наприклад, такої, як народна артистка України Любов Боровська: «Біда нашої професії, що ми залежні від режисера, від сценографа, навіть від погляду. Ти можеш бути талановитим. Але має бути хороша п'єса й у ній роль для тебе...» [Оверчук 2009, с. 4].

Драматична концепція дійсності у відтворенні сучасного театального життя була цікаво представлена на сторінках переформатованого за зміс-

том на манер польських театральних журналів, формою верстки, подачі світлин, поліграфічним оформленням спеціалізованого друкованого видання «Український театр». Сьогодні, на жаль, друкована версія журналу відсутня. Критична інтерпретація сучасних театральних подій, пов'язаних з видатними мистецькими постатями в часописі (наприклад, Шекспір, Шевченко, Курбас), повноцінно уособлювала драматичну концепцію дійсності в контексті соціально-культурного життя сучасної України, дозволяла донести вершинний потенціал творів видатних митців, спроектувати їх на духовний поступ України.

Визначні постаті театального простору України актуально представлені на сторінках часопису «Просценіум» в драматичному ракурсі освоєння професійних реалій. Осмислюючи театральне буття, автори вдаються до жанрів замальовки, кореспонденції. Концептуальність авторського бачення світу, персоніфікація концепту «театр» притаманна багатьом матеріалам цього жанру, які є пізнавальними для широкого загалу читачів. Так, О. Дорофєєва в полемічному матеріалі «Театр малих форм та великих ідей» за допомогою прийому контрасту демонструє важливість цієї події: «Театронік» збирає вистави малих форм – акторів-виконавців має бути не більше п'яти» [Дорофєєва 2013, с. 85]. Аналітичне осмислення відомого харківського театального фестивалю авторкою виявлене в увазі до акту сценічної події, її контекстуального наповнення, громадського резонансу.

Висновки. Сучасне театральне мистецтво України виявляє своє медійне начало в нечисленній спеціалізованій періодиці. Відомі театральні журналісти та критики у матеріалах різних жанрів (рецензії, замальовці, портрети, інтерв'ю) формують національні пріоритети духовного життя України. Їхня манера авторського мислення визначається драматичним наповненням, яке виявляється в полемічності вираження думки, публіцистичних деталей та мікротем. Автори застосовують весь арсенал прийомів риторичної виразності (ампліфікація, повтор, метафора, оксиморон та ін.) Сучасна театральна публіцистика України представляє загальнолюдські цінності, національні пріоритети, новаторські сценічні прийоми. У сучасному соціокультурному просторі України вони мають суспільний резонанс, впливають на формування ціннісних орієнтирів молодого покоління. Рівень розуміння твору сценічного мистецтва глядачем багато в чому залежить від аналітичної оцінки критика чи журналіста, який, застосовуючи в критичній практиці дефініції театального мистецтва, окреслює драматичну концепцію дійсності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бальме К. Вступ до театрознавства. Львів: ВЛТД Класика, 2008. 270 с.
2. Буряк В.Д. Поетика інформаційно-художньої свідомості. Еволюція форм і методів вираження інформації (факту) в контексті інтелектуалізації творчої свідомості. Дніпропетровськ: Вид-во ДДУ, 2001. 387 с.
3. Вергеліс О. Стукають? Відчиніть. Сім режисерів у пошуках Привіда. *Дзеркало тижня*. 2016. 13 лютого. С. 14.

4. Галацька В. Аналітично-художня інтерпретація картини світу в сучасній театральній журналістиці України (на матеріалі друкованих видань). *Вісник ЛНУ імені Івана Франка. Серія «Журналістика»*. 2014. Вип. 39. С. 208–212.
5. Дорофєєва О. Фестиваль малих форм та великих ідей. *Просценіум*. 2013. № 1–3. С.84–88.
6. Козлов А.В. Українська дожовтнева драматургія. Еволюція жанрів. Київ: Вища школа, 1991. 200 с.
7. Корнієнко Н. Запрошення до хаосу. Театр (художня культура) і синергетика. Київ: Центр театр. мист. імені Леся Курбаса, 2008. 270 с.
8. Левчук Л., Оніщенко О. Основи естетики. Київ: Вища шк., 2000. 271 с.
9. Мар'їна Л. Журналістика і культура: динаміка взаємодії. Львів: ПАІС, 2013. 164 с.
10. Оверчук М. Творчість – завжди. *Просценіум*. 2009. №3. С. 9–12.
11. Орлова Т. Театральна журналістика. Теорія і практика: в двох частинах. Мінськ: БГУ, 2002. 135 с.
12. Саква О. Сповідь на трьох. *Кіно-театр*. 2019. №2. С. 4–8.
13. Саква О. Наш Хостікоєв. *Кіно-театр*. 2019. № 2. С. 66–70.
14. Станіславський К. Робота актера над собою: в 2-х т. Т.1. Москва: Искусство. 1989. 340 с.
15. Фролова К.П. Теорія і методика применення естетических категорій в літературоведческом и искусствоведческом анализе. Днепропетровск: ДГУ. 1985. 197 с.

REFERENCES

1. Balme K. (2008) Vstup do teatroznavstva [Introduction to the theatre knowledge]. Lviv: VLTD Klasyka. 270 s. [in Ukrainian].
2. Buriak V.D. (2001) Poetyka informatsiino-khudozhnoi svidomosti. Evoliutsiia form i metodiv vyrazhennia informatsii (faktu) v konteksti intelektualizatsii tvorchoi svidomosti [Poetics of the informative-artistic consciousness. Evolution of forms and methods of presenting information (fact) in the context of artistic consciousness intellectualization]. Dnipropetrovsk: Vyd-vo DDU. 387 s. [in Ukrainian].
3. Verhelis O. (2016) Stukaiut? Bidchynit. Sim rezhyserv u poshukakh Pryvyda [Are they knocking? Open. Seven stage directors in the search of the Ghost]. *Dzerkalo tyzhnia*. 13 liutoho. S. 14. [in Ukrainian].
4. Halatska V. (2014) Analitychno-khudozhnia interpretatsiia kartyny svitu v suchasni teatralnii zhurnalistytsi Ukrainy (na materialii drukovanykh vydan) [Analytical and artistic interpretation of the picture of the world in modern theatrical journalism in Ukraine]. *Visnyk LNU imeni Ivana Franka. Seriiia «Zhurnalistyka»*. Vyp.39. S. 208–212. [in Ukrainian].
5. Dorofieieva O. (2013) Festyval malykh form ta velykykh idei [Festival of small forms and great ideas]. *Prostsenium*. №1–3. S.84–88 [in Ukrainian].
6. Kozlov A.V. (1991) Ukrainska dozhovtneva dramaturhiia. Evoliutsiia zhanriv [The Ukrainian pre-October drama. The Evolution of genres]. Kyiv: Vyshcha shkola. 200 s. [in Ukrainian].
7. Korniienko N. (2008) Zaproshennia do khaosu. Teatr (khudozhnia kultura) i synerhetyka [Invitation to the chaos. Theatre (art culture) and synergetics]. Kyiv: Tsentr teatr. myst. imeni Lesia Kurbasa. 270 s. [in Ukrainian].
8. Levchuk L., Onishchenko O. (2000) Osnovy estetyky [Principles of aesthetics]. Kyiv: Vyshcha shk. 271 s. [in Ukrainian].
9. Marina L. (2013) Zhurnalistyka i kultura: dynamika vzaiemodii [Journalism and culture: the dynamics of interaction]. Lviv: PAIS. 164 s. [in Ukrainian].
10. Overchuk M. (2009) Tvorchist – zavzhdy [Creativity is always]. *Prostsenium*. №3. S. 9–12. [in Ukrainian].
11. Orlova T. (2002) Teatral'naya zhurnalistyka. Teoriya i praktika: v dvuh chastyakh [Theatrical journalism. Theory and practice: in two parts]. Minsk: BGU. 135 s. [in Russian].
12. Sakva O. (2019) Spovid na trokh [Confession for three]. *Kino-teatr*. №2. S. 4–8 [in Ukrainian].
13. Sakva O. (2019) Nash Khostikoiev [Our Hostikoyev]. *Kino-teatr*. № 2. S. 66–70 [in Ukrainian].
14. Stanislavskij K. (1989) Rabota aktera nad soboj [Actor's work at himself]: v 2-h t. T.1. Moskva: Iskusstvo. 340 s. [in Russian].
15. Frolova K.P. (1985) Teoriya i metodika primeneniya esteticheskikh kategorij v literaturovedcheskom i iskusstvovedcheskom analize [Theory and methods of using of the aesthetic categories in literature and art analysis]. Dnepropetrovsk: DGU. 197 s. [in Russian].

THE DRAMATIC DOMINANCE OF THE AUTHOR'S THINKING IN MODERN THEATRICAL JOURNALISM OF UKRAINE

Abstract. Modern theatrical art in Ukraine is determined by the variety of genres and styles. The fictional vision of being, the dramatic nature of its development as a fundamental category of the performing arts are presented actively in the “proposed circumstances” (K.Stanislavsky's term) in adequate genres of recension, interview, and review.

Insufficient professional analysis of verbal presentation of theatrical art in printed editions by publicistic ideas, images, details determines the relevance of the research of this type of artistic communication.

The purpose of the article is to reveal the dramatic nature of the author's thinking in theatrical communication. The subject of the analysis is the printed periodicals of a specialized profile of theatre studies («Cinema-Theater», «Ukrainian Theatre», «Proscenium»).

The objectives of the research are to determine the basic principles of the embodiment of the dramatic paradigm of author's thinking through images-ideas, concepts of K. Stanislavsky's theatrical system, rhetorical figures.

The article determines that the dramatic nature of the author's thinking of famous theatrical writers O. Vergelis, O. Sakva, O. Velimchanitsa and others is based on a deep awareness of the nature of dramatic art, which is based on the principles of the philosophical law of unity and the struggle of opposites. In the nonfiction texts of theatrical subject matter it is embodied in the basic concepts: the proposed circumstances, the stage action, the director's decision, the performance. At the verbal level these principles are confirmed by rhetorical figures of amplification, parcellation, and oxymuronic examples.

The authors of the texts build conflict in the analysis of performances by changing the dramatic temporhythm, using an antithesis based on the hyperbolization of events and phenomena of theatrical being.

The conclusions emphasize that modern theatrical journalism of Ukraine is a striking dramatic presentation of the stage life of the national theatre. Analytical and artistic structuring of reality in genre modifications of recension, review, interview reveals the powerful spiritual potential of modern theatre, the dramatic comprehension of being as its fundamental characteristic.

Keywords: dramatic, aesthetic category, theatrical journalism, antithesis, stage action, metaphorization of being.

Стаття надійшла до редакції 26 вересня 2019 р.

© Галацька В., 2019 р.

Валентина Галацька – кандидат філологічних наук, доцент кафедри філології та перекладу Дніпровського національного університету залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна, Дніпро, Україна; <https://orcid.org/0000-0002-1712-2712>

Valentyna Halatska – Candidate of Philology, Associate Professor of the Philology and Translation Department, Dnipro National University of Railway Transport named after Academician V. Lazarian, Dnipro, Ukraine; <https://orcid.org/0000-0002-1712-2712>